

Порядок розрахунку показників ліквідності за П(С)БО 2 «Баланс» та Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»*

Показники ліквідності	П(С)БО 2 «Баланс»	Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(ряд 220 + ряд 230 + ряд 240) ряд 620	(ряд 1160 + ряд 1165) ряд 1695
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	(ряд 260 + ряд 270 + ряд 275) – – (ряд 100 ... 140) ряд 620	(ряд 1195 + ряд 1200) – – (ряд 1100 ч 1110) ряд 1695
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	(ряд 260 + ряд 270 + ряд 275) ряд 620	(ряд 1195 + ряд 1200) ряд 1695

* Складено автором на підставі аналізу джерел

Висновки. Реформування системи бухгалтерського обліку та перехід підприємств України до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку призвели до введення в дію Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Н(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» та, як наслідок, до структурних

змін у формах фінансової звітності підприємства, що, в свою чергу, призвело до необхідності удосконалення підходу щодо розрахунку показників ліквідності підприємства, які впливають на оцінку ймовірності банкрутства та забезпечення ефективності системи фінансово-економічної безпеки підприємств.

Література

1. Антонюк О. П. Економічний аналіз (практикум) : [навчальний посібник] / О. П. Антонюк, Т. М. Ступницька, Н. М. Купріна. – [2-ге вид.] . – Львів : “Магнолія 2006”, 2012. – 326 с.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 27.06.2013 № 627 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/NPSBO/NPSBO1.aspx>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» від 31.03.99 N 87 зі змінами та доповненнями. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO2.aspx>

УДК 336.72

ТАРАСОВА О.В., канд. екон. наук, доцент, ПАНОВА Ю.О., студ.
Одеська національна академія харчових технологій

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В статті розглянуто структуру та особливості діяльності банківської системи України, проаналізовано стан банківської системи на сучасному етапі та визначено основні тенденції її розвитку. Запропоновано основні шляхи розвитку та зміцнення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектору.

Ключові слова: банк, банківська система, центральний банк, фінансова стійкість, капітал, ліквідність, ризик

Considered in the article the structure and features of the banking system of Ukraine, analyzes the banking system at present and the main trends of development. The basic ways of developing and strengthening the competitiveness of the domestic banking sector.

Keywords: bank, banking system, central bank, financial stability, capital, liquidity, risk

Вступ. Забезпечення стабільності банківської системи є одним з першочергових завдань, які необхідно вирішити на шляху інтеграції країни до європейського економічного простору. Потужна банківська система є необхідною умовою забезпечення сталого економічного зростання в Україні. Адже саме банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. У сучасній економіці банківська система має величезне значення завдяки зв'язкам цієї системи з усіма секторами економіки. Найважливіші функції банків полягають у забезпеченні безперебійного грошового обігу капіталу,

в наданні можливостей отримання необхідного фінансування підприємствами, державою, приватними особами, а також створенні сприятливих умов для вкладання коштів із метою нагромадження заощаджень у національній економіці.

Дослідженню проблем розвитку банківської системи у вітчизняній науковій літературі приділяється достатня увага. Цим проблемам присвячено наукові праці В.Д. Базилевича, В.М. Гейця, А.А. Гриценка, О.В. Дзюблюка, І.Б. Івасіва, Л.В. Кузнецової, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, С.В. Науменкової, Н.П. Шульги та багатьох інших. При цьому окремі питання

щодо тенденцій розвитку банківської системи, в зв'язку із складністю та динамічністю сучасних економічних і політичних процесів, залишаються поза увагою дослідників. Все це зумовлює вибір даної теми і підтверджує її актуальність.

Постановка завдання. Виходячи з актуальності теми, метою даної статті є аналіз сучасних проблем розвитку банківської системи України та розроблення системи заходів щодо забезпечення її стабільного, динамічного та ефективного розвитку. При цьому були поставлені такі завдання:

- вивчити структуру та особливості діяльності банківської системи України;
- проаналізувати стан банківської системи України на сучасному етапі та визначити основні тенденції її розвитку;
- запропонувати основні шляхи розвитку та зміцнення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектору.

Результати. Сучасна банківська система України є дворівневою. Перший рівень представлений центральним (емісійним) банком - Національним банком України (НБУ), завданням якого є розробка основних засад грошово-кредитної політики і контроль за її проведенням. Другий рівень складається з комерційних банків, що підрозділяються на універсальні та спеціалізовані банки (інвестиційні банки, ощадні банки, іпотечні банки, банки споживчого кредиту). Їх завдання - обслуговування юридичних і фізичних осіб, надання їм різноманітних послуг.

Національний банк України, відповідно до Конституції України, є центральним банком, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці України. При виконанні своєї основної функції НБУ має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі.

На НБУ покладено функцію банківського нагляду і контролю за виконанням банками законодавства з банківської справи, нормативних актів Національного банку та економічних нормативів. Головною метою банківського нагляду і контролю є безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Комерційні банки створюються на акціонерних або пайових засадах юридичними і фізичними особами. Свої функції комерційні банки реалізують через виконання таких операцій, як залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення на депозитні, вкладні рахунки та недепозитні залучення коштів, кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян, вкладання у цінні папери, формування касових залишків та резервів, формування інших активів: касове та розрахункове обслуговування народного господарства, виконання валютних та інших банківських операцій.

Банки у своїй діяльності керуються Конституцією України, Законами України "Про Національний банк України" [1], "Про банки і банківську діяльність" [2], законодавством України про акціонерні товариства та інші види господарських товариств, іншими законодавчими актами України, нормативними актами Національного банку України і своїми статутами.

Банківська система України має своє особливе призначення, специфічні функції в економіці. Виникає банківська система не внаслідок механічного поєднання окремих банків, а будується за задалегідь виробленою концепцією, в межах якої надається певне місце кожному виду банків і кожному окремому банку.

Українські банки змушені працювати в умовах підвищеного ризику, тому вони частіше, ніж їх закордонні колеги, бувають в кризових ситуаціях. Причому більшість таких випадків пов'язана з неадекватною оцінкою банками власного фінансового стану, а також надійності і стійкості їх основних клієнтів і партнерів по бізнесу.

До основних показників, що характеризують фінансову стійкість банку можна віднести, насамперед, обсяг і структуру власних засобів, рівень доходності і прибутковості, норму прибутку на власний капітал, дотримання встановлених показників ліквідності, мультиплікативну ефективність власного капіталу, обсяг створеної додаткової вартості.

Підтримання банком фінансової стійкості дає змогу зберегти конкурентоспроможність на кредитному ринку. Проте це дуже складне завдання. Фінансовій стійкості комерційних банків України на сучасному етапі найчастіше загрожують такі негативні фактори:

- цілеспрямований підрив їхньої ділової репутації;
- недосконала система набору кадрів для комерційних банків;
- надання клієнтам недостовірної інформації;
- використання фальшивих векселів, цінних паперів і гарантійних листів;
- неповернення виданих кредитів, правова неврегульованість цієї проблеми у сфері банківської діяльності;
- недосконала оцінка кредитних ризиків;
- відсутність систематизованих даних про несутлінних позичальників;
- шахрайське вторгнення до банківських комп'ютерних мереж;
- витік конфіденційної інформації;
- недосконалість структур, що забезпечують внутрішню та зовнішню безпеку банківських установ.

У підтримці фінансової стійкості комерційного банку зацікавлений не лише він сам, а й банківська система країни в цілому. Регулювання цього процесу перебуває у центрі управлінської діяльності центральних банків фактично всіх розвинутих країн.

НБУ цікавить в першу чергу стан і стійкість банківської системи. Він аналізує дотримання банками економічних нормативів, відрхувань в централізовані фонди і визначає ефективність регулювання державою банківської діяльності. Важливо відзначити, що НБУ, маючи всю необхідну для аналізу інформацію, складає свої рейтинги, але не публікує їх. НБУ широко публікує зведені, порівняльні та інші дані, необхідні для аналізу стійкості і надійності комерційних банків.

Регулювання діяльності банків Національний банк України здійснює у двох основних формах - адміністративне та індикативне регулювання.

Адміністративне регулювання включає такі заходи:

- 1) реєстрація банків і ліцензування їх діяльності;
- 2) встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків;
- 3) застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру;
- 4) нагляд за діяльністю банків;
- 5) надання рекомендацій щодо діяльності банків.

Основними складниками індикативного регулювання є:

- 1) засоби впливу, пов'язані з визначенням кількісних параметрів банківської діяльності;
- 2) засоби впливу непрямого характеру.

Нагляд за діяльністю банків належить до адміністративного регулювання. Він здійснюється з метою забезпечення надійності та стійкості окремих банків та передбачає цілісний і неперервний нагляд за здійсненням банками своєї діяльності відповідно до діючого законодавства та інструкцій, своєчасне реагування на порушення та негативні тенденції у діяльності окремих банків.

Індикативне регулювання банківської діяльності включає такий важливий елемент, як встановлення з боку НБУ для банків обов'язкових економічних нормативів. Їх призначення - захист інтересів вкладників і кредиторів та забезпечення фінансової надійності банків.

В умовах глобалізації фінансових ринків, з розвитком методів та засобів інформатизації, з розширенням сфери застосування похідних фінансових інструментів, що призводить до зниження рентабельності роботи банківських установ, контроль за ризиками діяльності стає одним із головних факторів підтримання їх прибутковості на прийнятному рівні.

Під регулюванням банківської діяльності розуміють, насамперед, розробку та видання уповноваженими органами конкретних правил та інструкцій, що базуються на діючому законодавстві і визначають структуру та способи здійснення банківської справи. Такі закони та інструкції формують певні рамки поведінки банків, що сприяють підтримці надійної та ефективної банківської системи.

Проблеми функціонування банківського сектору є одними з найбільш актуальних в Україні, оскільки на сьогоднішній день рівень розвитку банківської системи є недостатнім, що спричиняє низку проблем для функціонування не тільки банківського сектору, а й національної економіки.

Нерозв'язаними залишаються багато питань, серед яких найбільш гострими є: низький рівень капіталізації, недостатня фінансова стійкість, недостатня якість активів і зобов'язань, високі внутрішні та зовнішні ризики, територіальні диспропорції розміщення банківських установ по країні; орієнтація на короткострокове кредитування, нерозвиненість системи кредитування фізичних осіб, мізерна частка інвестиційних вкладень. Отже, банківська система потребує розробки фундаментальних та прикладних засад подальшого зміцнення та усунення негативних проявів, які наявні

в сучасних економічних та соціальних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Стабільний розвиток банківської системи залежить від: стабільного нарощування капітальної бази; підвищення ефективності функціонування банківської системи; відповідного державного регулювання, яке полягає у розробці стратегії розвитку банківської системи України.

Основним завданням сучасного етапу розвитку вітчизняної банківської системи є нарощування обсягів капіталу, оскільки саме капітал складає основу функціонування і розвитку всієї банківської системи, забезпечує її фінансову стійкість, слугуючи джерелом пом'якшення негативних наслідків різноманітних ризиків, яких зазнає банківська діяльність.

Потенційними резервами зростання капіталу банківської системи України є:

- 1) злиття та консолідація банків у різноманітні об'єднання тощо;
- 2) залучення коштів на умовах довгострокового субординованого боргу;
- 3) приріст капіталу банківської установи шляхом додаткового випуску акцій;
- 4) акумуляція прибутку минулих і поточного років та його використання для створення різноманітних резервів.

Більш перспективним способом швидкого збільшення капіталу в Україні є злиття та консолідація банківських установ.

Вирішити ці проблеми адміністративним тиском на банки (збільшення мінімального розміру статутного фонду, посиленням вимог щодо капіталізації прибутків тощо) неможливо, оскільки прибутковість банків в останні роки постійно знижується, привабливість банківського бізнесу для інвесторів зменшується та їй необхідні для цього внутрішні грошові капітали залишаються обмеженими. Вирішити проблему капіталізації банків можливо лише шляхом зростання ефективності економіки, оздоровлення державних фінансів і підвищення прибутковості банків.

Низька кредитоспроможність переважної частини підприємств-позичальників, низька капіталізація банків, недостатній рівень їх менеджменту спричинюють надзвичайно високу ризикованість банківської діяльності, підвищену недовіру до банків, особливо з боку домашніх господарств, ускладнюють підтримку їх ліквідності. Усе це послаблює посередницьку роль і трансформаційну функцію банків та банківської системи в цілому. Банки не в змозі належним чином задовольняти попит на позичкові капітали, насамперед з боку суб'єктів реального сектора економіки, які постійно відчувають глибокий дефіцит грошей як платіжних засобів і як капіталу. З іншого боку, всі економічні суб'єкти, в яких з'являються вільні грошові кошти, не можуть їх надійно розмістити і віддають перевагу конвертації в іноземну валюту, інвестуванню в тіньову економіку чи переведенню за кордон.

У таких умовах на банки здійснюється могутній тиск з боку органів банківського регулювання, передусім НБУ, з тим щоб утримати їх ліквідність, підвищити довіру до них, реанімувати їх потужну посередницьку роль. Для цього використовуються найбільш "жорсткі" заходи - надзвичайно висока норма

обов'язкового резервування і часті її зміни, пряме обмеження рефінансування банків та окремих видів їх діяльності, установлення надзвичайно великої кількості економічних нормативів та жорсткого контролю за їх дотриманням тощо. Усе це не тільки негативно впливає на розвиток окремих банків, а й послаблює внутрішньо-системний механізм їх взаємодії та консолідації, спричинює певне протистояння між першим та другим рівнями системи, між великими і малими банками тощо.

Глибока довготривала криза державних фінансів теж негативно впливає на формування банківської системи, гальмує формування суто ринкового механізму банківського регулювання, становлення цивілізованих взаємовідносин між самими комерційними банками. НБУ змушений переважно частину свого сеньйоражу спрямовувати на монетизацію бюджетного дефіциту, обмежуючи до мінімуму рефінансування комерційних банків. Через штучне завищення процентної ставки по облігаціях внутрішньої державної позики банки змушені свої ресурси спрямовувати переважно в державні цінні папери як найбільш дохідні активи, обмежуючи кредитування реальної економіки. Посилюється залежність банківської системи від діяльності урядових структур, а отже від короткострокових, часто суб'єктивних чинників, що послаблює системні засади в банківській діяльності.

Основними й найважливішими видами банківських послуг на найближче майбутнє залишаються залучення грошових коштів на депозити і надання їх у подальшому в позику під проценти. Тепер, як і раніше, прибутковість більшості банків досягається за рахунок використання різниці відсотків, призначених для цих послуг. Разом з тим, є багато специфічних форм або альтернативних продуктів, які можуть використовуватися в межах цих базових послуг. В основному це зводиться до того, що окремі банки могли б розробити спеціальні способи організації активних банківських операцій, які дають їм змогу досягти відмінності від конкурентів.

За умов ринкової економіки фінансово-кредитна система країни, з одного боку, є показником загального економічного стану, а з іншого, фінанси здійснюють багатосторонній вплив на процеси суспільного відтворення. Протягом останніх років у фінансовій системі будь-якої країни суттєву роль почали відігравати державні позики, що застосовувалися як метод мобілізації ресурсів до державного бюджету, інструмент регулювання грошово-кредитної сфери та платіжного балансу.

Збалансоване зростання обсягу активів і поліпшення їхньої якості є необхідною умовою досяг-

нення і підтримання стабільного функціонування й розвитку комерційних банків, їхнього позитивного впливу на розвиток економіки України.

При вмілому, доцільному розміщенні ресурсів комерційні банки отримують прибутки (як плату за надані ними кредити), а клієнти отримують у користування необхідні їм кошти. Нині банківське кредитування економічних структур набуває ще більшого значення оскільки головним чинником фінансового забезпечення інвестиційного процесу в Україні найближчим часом, як вважають фахівці, мають стати внутрішні ресурси, насамперед банківське кредитування.

Станом на 1 січня 2014 року в Україні, за даними Національного банку України, налічується 180 діючих комерційних банків, з яких 11 знаходяться в стадії ліквідації. Загальні активи всіх банків становлять 1 трильйон 278 мільярдів гривень, що на 13,38 % більше, ніж роком раніше (1 трильйон 127 млрд. грн. на 01.01.2013).

Станом на січень 2014 р. в 20 найбільших українських банках зосереджено 71 % активів всієї банківської системи України (табл. 1).

Фінансово-економічна криза, викликана політичною ситуацією в Україні, робить істотний вплив на стан банківської системи.

Для стабільної роботи банку необхідно мати достатній розмір капіталу і ліквідності. Для визначення достатності капіталу існує норматив регулятивного капіталу, рівень адекватності якого повинен бути не менше 10 %, інакше НБУ має повне право ввести тимчасову адміністрацію.

Серед найбільших банків України є декілька банків, у яких норматив регулятивного капіталу знаходиться на рівні, близькому до мінімального значення. Такі події, як девальвація гривні та погіршення якості кредитного портфеля, призводять до збитків і різко зменшують регулятивний капітал банку.

НБУ відносить до групи найбільших банки, розмір активів яких перевищує 20 млрд. грн.

Ряд банків, у яких норматив адекватності капіталу знаходиться на низькому рівні, вимагають негайного вливання капіталу, щоб вижити після отриманих збитків. Найбільш вразливими є «VAB Банк», «Імексбанк», «Надра Банк», «Фінанси і Кредит» та «Фінансова Ініціатива». Більшість інших банків, незважаючи на свої борги з рефінансування або низький рівень капіталу, можуть розраховувати на підтримку материнських банків або на свій великий портфель ОВДП і валютних депозитів у західних банках.

Найбільші державні банки України: Ощадбанк, Укркресімбанк і Укргазбанк.

Таблиця 1

20 найбільших українських банків за загальними активами*

№	Назва банку	Усього активів на січень 2014 р., (тис. грн.)	Усього активів на січень 2013 р., (тис. грн.)	Приріст, %
1	ПриватБанк	214 490 857	172 428 712	24,39
2	Ощадбанк	103 568 090	85 995 535	20,43
3	Укрексімбанк	94 349 056	87 948 877	7,27
4	Дельта Банк	55 298 417	29 842 468	85,30
5	Райффайзен банк Аваль **	43 460 100	47 694 485	-9,74
6	UniCredit Bank (Укрсоцбанк) **	43 056 667	38 829 857	10,88
7	Промінвестбанк **	39 737 491	41 318 057	-3,97
8	Сбербанк Росії **	35 094 685	27 025 933	29,85
9	Перший український міжнародний банк	33 207 415	28 229 805	17,63
10	Надра Банк	31 115 868	27 684 453	12,39
11	Альфа-Банк **	29 293 387	25 588 815	14,47
12	Банк Фінанси та Кредит	25 722 051	22 548 399	14,07
13	ВТБ Банк **	25 285 690	34 212 327	-35,30
14	УкрСиббанк **	24 111 742	25 888 436	-7,36
15	Укргазбанк	23 793 944	20 997 237	13,31
16	Брокбізнесбанк	28 914 108	16 927 722	70,80
17	ВАВ Банк	21 061 119	13 282 646	58,56
18	ОТП Банк **	18 722 347	20 314 985	-8,50
19	Crédit Agricole **	14 142 892	13 175 745	7,34
20	Фінансова ініціатива **	13 025 001	10 036 837	29,77
	Всього	917 450 938	789 971 342	16,13

*Джерело: за даними НБУ [3]

** Відзначені іноземні банки

Рейтинг найнадійніших банків України в 2014 році (за даними НБУ) [3]:

Укрексімбанк *
Ощадбанк *
Райффайзен банк Аваль
Укрсоцбанк (UniCredit Bank)
Приватбанк
Креді Агріколь Банк (Credit Agricole)
Укргазбанк *
ПУМБ
Дельта Банк
Укрсіббанк
ОТП Банк

* Державні банки

Згідно з даними НБУ, доходи банків України за 1 квартал 2014 збільшилися на 32,8 % порівняно з відповідним періодом 2013 року - до 50,5 млрд. грн., витрати - на 50,4 %, до 52,5 млрд. грн., більшу частину з яких склали процентні витрати і доходи [3].

У 1 кварталі 2014 українські банки пішли на збиток на 1,9 млрд. грн. Прибуток банків у березні склав 649 млн. грн., після збитку 3,4 млрд. грн. в лютому і прибутку 810 млн. грн. в січні 2014 року.

За даними НБУ, 15 найбільших банків утримують майже 70% депозитів населення, накопичених банківським сектором України [3].

Загальний обсяг залишків банківських депозитів у січні 2014 зменшився на 2,3% до 653,4 млрд. грн.,

в т.ч. в національній валюті - на 2,4 %, в іноземній валюті - на 2,1 % [3].

У січні кошти на депозитних рахунках юридичних осіб скоротилися на 4,9 % до 220,1 млрд. грн., тоді як кошти фізичних осіб скоротилися на 0,9 % до 433,4 млрд. грн. [3].

Під надійністю банку слід розуміти здатність фінансового інституту чинити опір несприятливим факторам, проте надійність і вірогідність дефолту - поняття різні. Банк, що має високий рівень надійності, може зіткнутися з найсильнішим впливом негативних і малопередбачуваних факторів, які здатні привести до його банкрутства, в той час як банк із задовільним рейтингом продовжить працювати, оскільки в резуль-

таті збігу обставин уникне негативного впливу таких чинників.

Ще на початку 2012 року Світовий банк рекомендував протестувати українські фінустанови, але НБУ вирішив, що банківська система працює стабільно і не потребує аудиту.

Стрес-тестування стало актуальним у світлі відновлення процесу інтеграції України до Євросоюзу. Воно є одним з умов вступу в ЄС і отримання фінансової допомоги від МВФ. Крім того, внутрішнє загострення ситуації в країні і дестабілізація фінансового ринку, а також визнання неплатоспроможними відразу чотирьох банків за короткий термін, дають ще один привід для перевірки роботи всієї системи.

Те, що система потребує докапіталізації вже зараз, не викликає сумніву. З початку 2014 року середній показник достатності капіталу (показник H2), який характеризує капіталізацію банків, знизився на 14 % - до 15,76 %. Для прикладу: за минулий рік він знизився на 0,77 %. У кризові 2008-2009 роки цей показник становив 14 %.

Погіршення ситуації пов'язано в першу чергу з девальвацією гривні. На балансах банків залишається близько \$ 8 млрд. старих валютних кредитів. У зв'язку зі зниженням курсу національної валюти виникли проблеми з їх погашенням, з'явилася необхідність формування додаткових резервів під проблемну заборгованість. У свою чергу, зростання резервів зменшує регулятивний капітал, а це призводить до погіршення значення нормативу адекватності регулятивного капіталу (H2).

У разі проведення тестування проблеми, швидше за все, виникнуть у дрібних і "кишенькових" банків, у яких мало варіантів фондування.

За даними попереднього тестування НБУ, в червні 2014 року перевірку пройшли лише 9 із 37 банків.

Окремі проблеми можуть бути у банків, що сильно залежать від валютного ринку і від бюджетних грошей.

Поточна ліквідність - це здатність банку забезпечувати своєчасне виконання грошових зобов'язань. Для цього банку необхідно збалансувати терміни і суми за своїми активами й зобов'язаннями. За вимогами НБУ, показник поточної ліквідності повинен бути не менше 40 %.

H2 - норматив достатності регулятивного капіталу. Він показує частку власних коштів банку в структурі капіталу і відображає можливість вчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями. За вимогами НБУ, показник H2 повинен бути не менше 10 %.

При значенні H2 3 % НБУ відносить банк до категорії неплатоспроможних. Оптимальним є показник 15-30 %.

На думку експертів, банкам необхідно нарощувати капітал, не чекаючи тестування. При цьому акціонерам не обов'язково вливати кошти шляхом збільшення капіталу банку (це не настільки швидкий процес). Достатнім було б розміщення коштів на поточних і депозитних рахунках. За оцінками учасників ринку, на нинішньому етапі банківська система країни потребує докапіталізації на суму 200-250 млрд. грн.

Про свій намір збільшити капітал найближчим часом заявили Дельта Банк, ПриватБанк і Банк Кредит Дніпро.

Стан грошово-кредитного ринку України у березні-квітні 2014 знаходиться під впливом суспільно-політичної напруги в країні при одночасному уповільненні темпів відтоку коштів у національній валюті з депозитних рахунків банків.

Так, обсяг депозитів у національній валюті в березні 2014 зменшився на 3,2 % - до 379,5 млрд. грн. (з початку року на 10,1 %), у тому числі фізичних осіб - на 5,3 % (з початку року на 12,8 %) - до 221,2 млрд. грн., юридичних осіб - на 0,2 % (з початку року на 6,2 %) - до 158,3 млрд. грн. [3].

У березні 2014 також знизився обсяг депозитів в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) на 7,1 % (з початку року на 14,0 %) - до 26,5 млрд. дол США, в тому числі фізичних осіб - на 6,4 % (з початку року на 13,7 %) - до 19,8 млрд. дол США, юридичних осіб - на 9,0 % (з початку року на 15,0 %) - до 6,6 млрд. дол США [3].

Скорочення банківських депозитів супроводжувалося збільшенням рівня готівки поза банками на 6,1 % (з початку року на 12,9 %) - до 268,5 млрд. грн. Обсяг грошової маси в березні збільшився на 1,0 % (з початку року на 3,8 %) - до 943,2 млрд. грн. Моне-тарна база за цей період зросла на 6,9 % (з початку року на 7,4 %) - до 329,7 млрд. грн. [3].

У березні 2014 залишки за кредитами в національній валюті зменшилися на 1,1 % (з початку року на 2,9 %) - до 579,6 млрд. грн., у тому числі юридичних осіб - на 1,1 % (з початку року на 3,6 %) - до 458,1 млрд. грн., фізичних осіб - на 1,2 % (з початку року на 0,3 %) - до 121,4 млрд. грн. [3].

В іноземній валюті залишки за кредитами (у доларовому еквіваленті) зменшилися на 1,2 % (з початку року на 1,3 %) - до 38,0 млрд. дол США, в тому числі фізичних осіб - на 2,0 % (з початку року на 5,4 %) - до 7,9 млрд. дол США, юридичних осіб - на 1,0 % (з початку року на 0,2 %) - до 30,1 млрд. дол США [3].

Враховуючи це, Національний банк прийняв ряд системних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності банківської системи і підтримку її ліквідності на достатньому рівні.

Так, обсяг рефінансування банків Національним банком України в березні 2014 року склав 32,3 млрд. грн. (з початку року - 63,1 млрд. грн.). Середньозважена процентна ставка за цими операціями за березень склала 15,66 % річних (з початку року - 12,62 % річних).

Одночасно, протягом березня 2014 р. Національний банк України придбав у власність державних облігацій України (за номінальною вартістю) на суму 4,4 млрд. грн. і 5,0 млн. дол США (з початку року - 26,3 млрд. грн. та 5,0 млн. дол США). Операції з продажу зі свого портфеля цінних паперів України в поточному році їм не проводилися.

Крім того, в 2014 році Національний банк України здійснював операції з купівлі (продажу) державних облігацій України через механізм двостороннього котирування, в рамках якого було куплено і продано державних облігацій України (за номінальною вартістю) на суму 1,0 млрд. грн. відповідно. У

березні операції по покупці і продажу державних облігацій України через механізм двостороннього котирування не проводилися.

Одночасно, з метою абсорбування ліквідності Національний банк України проводив операції з мобілізації коштів - їх обсяг в березні склав 111,9 млрд. грн. (з початку року - 229,0 млрд. грн.). Майже всі ці операції були здійснені на строк овернайт. Середньозважена процентна ставка за операціями з мобілізації коштів у березні склала 1,93 % (з початку року - 1,97 % річних).

Абсорбувати ліквідність означає зібрати надлишкову ліквідність з ринку, частіше цей термін застосовується щодо грошово-кредитної політики центрального банку. Наприклад, коли грошова маса зростає надто швидкими темпами і створює загрозу зростання інфляції, НБУ може запропонувати банкам аукціон з продажу цінних паперів - таким чином, частину грошових коштів банки передадуть центральному банку в обмін на боргові інструменти.

Ще один інструмент "зв'язування" ліквідності - ставка рефінансування (що робить гроші більш "дорогими") і норма обов'язкового резервування банків за депозитними операціями (ця частина коштів депонується на рахунках НБУ і таким чином теж не потрапляє в економіку).

Обсяг кореспондентських рахунків банків у Національному банку України в березні 2014 р. збільшився на 17,5 % (з початку року зменшився на 4,3 %) - до 31,6 млрд. грн. Обсяг обов'язкових резервів, сформованих банками відповідно до встановлених нормативів, на 04.04.2014 склав 31,6 млрд. грн., з яких на окремий рахунок у Національному банку України було перераховано 6,2 млрд. грн.

Операції Національного банку щодо насичення ліквідності банківської системи позитивно вплинули на вартість ресурсів на грошово-кредитному ринку. У березні спостерігалось зменшення вартості ресурсів майже на всіх його сегментах. Так, середньозважена ставка за кредитами, наданими фізичним та юридичним особам, в березні, порівняно з лютим, знизилася в національній валюті до 19,69 % річних (з 20,44 %), в іноземній валюті - до 8,56 % (з 9,05 %). Середньозважена ставка за депозитами в національній валюті за цей період зменшилася до 12,18 % річних (з 14,14 %) при незначному зростанні в іноземній - до 6,65 % (з 6,52 %). Вартість ресурсів на міжбанківському кредитному ринку в національній валюті подешевшала до 10,25 % річних (з 15,53 %).

У березні 2014 оголошувалися аукціони з розміщення облігацій внутрішньої державної позики (далі - ОВДП), номінованих як у національній валюті, так і в доларах США. За їх результатами, до Державного бюджету України надійшло коштів на суму 3,9 млрд. грн. (з початку року - 14,2 млрд. грн. та 0,2 млрд. дол. США). Аукціони з розміщення ОВДП, номінованих у доларах США, в березні не відбулися. Середньозважена дохідність ОВДП у національній валюті при їх первинному розміщенні склала в березні 12,74 % річних (з початку року - 12,73 %, в доларах США - 5,00 %).

Проаналізувавши динаміку макроекономічних і монетарних показників у січні-квітні 2014 року,

Правління Національного банку України констатує напружену ситуацію на грошово-кредитному ринку України, що є наслідком погіршення ринкових очікувань економічних агентів на тлі суспільно-політичних подій.

В умовах складної макроекономічної ситуації це створює ризики для цінової стабільності. Так, протягом останніх місяців зафіксовано певне прискорення темпів інфляції. Зокрема приріст індексу споживчих цін у річному вимірі в березні 2014 збільшився до 3,4 % порівняно з 1,2 % у лютому 2014 року. Одночасно існують ризики подальшого зростання інфляції і, як наслідок, зниження обмінного курсу гривні і можливостей реалізації економічних реформ, про наміри з проведення яких оголосив Уряд України.

З метою стримування інфляційних процесів та збалансування ситуації на грошово-кредитному ринку Правління Національного банку України вважає за необхідне вжити заходів у напрямку збільшення внутрішньої вартості національної грошової одиниці за рахунок застосування важелів процентної політики.

Враховуючи вищевикладене, Правління Національного банку України 14 квітня 2014 прийняло постанову № 212 "Про регулювання грошово-кредитного ринку", якою, зокрема, передбачено встановити [6]:

з 15 квітня 2014 облікову ставку в розмірі 9,5% (розмір облікової ставки з 13 серпня 2013 становив 6,5% річних);

процентну ставку за кредитами рефінансування, які надаються відповідно до механізму оперативного підтримки ліквідності банків на рівні подвійної облікової ставки Національного банку України.

Разом з іншими стабілізаційними заходами Національного банку України це дозволить підвищити привабливість банківських депозитів, а також позитивно вплинути на кон'юнктуру валютного ринку України.

Висновки. За роки незалежності в Україні створена і діє банківська система, яка активно впливає на соціально-економічний комплекс як держави в цілому, так і її регіонів. Від надійного та ефективного функціонування банків залежить також і ефективність розвитку всіх галузей господарства нашої держави.

Характерними рисами банківської системи України є її дворівнева побудова, поглиблене централізоване регулювання діяльності кожного окремого банку і банківської діяльності в цілому, централізований механізм контролю і регулювання руху банківських резервів, наявність загальносистемної інфраструктури і гнучке поєднання високого рівня централізації управління банківською системою зі збереженням певної економічної самостійності і відповідальності кожного окремого банку. Треба визнати, що банківська система в Україні перебуває нині у стані подальшого реформування і потребує конкретних дій. Аби підвищити ефективність української економіки, банкам треба відігравати роль посередника між надходженням вітчизняних заощаджень та раціональним розміщенням капіталів в економіці.

Враховуючи спрямованість банківської системи України у світовий банківський простір, основними шляхами розвитку та зміцнення конкуренто-

спроможності вітчизняного банківського сектору мають стати:

- укрупнення вітчизняних банківських установ шляхом злиття та поглинань, підвищення рівня їх капіталізації та збільшення сукупних активів окремих банків і банківської системи в цілому;
- сприяння розвитку реального сектору економіки за участю національних банків;
- участь банків в міжнародних банківських консорціумах, створення альянсів з транснаціональними банками;
- розширення діяльності банків у сфері міжнародного бізнесу, вихід банків на міжнародні фінансові ринки, відкриття філій банків за кордоном;
- збереження державних банків на ринку банківських послуг, завданням яких має стати фінансування пріоритетних державних проектів, збільшення їх капіталізації;
- посилення контролю за діяльністю банків, що сприятиме оптимізації ризиків банківської діяль-

ності та запобіганню виникнення системних фінансових криз.

Напрямами підвищення ефективності функціонування банківської системи на мікрорівні є:

- підвищення капіталізації банківського сектору;
- удосконалення організаційної структури банківської системи;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків порівняно з іноземними фінансовими установами;
- посилення контролю ризик-менеджменту у банках.

Ефективне функціонування банківської системи на таких засадах забезпечить зростання її конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках банківських послуг та вирішення однієї із найгостріших проблем - розриву її із розвитком реального сектору економіки.

Література

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30.
2. Закон України "Про Національний банк України" від 20 травня 1999 р. № 679-XIV (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 29. - Ст. 238.
3. Статистичний бюлетень Національного банку України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Показники діяльності банківської системи України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/.../pdsu_u.html
5. Офіційний сайт асоціації українських банків. URL: <http://aub.org.ua/>
6. Постанова Правління Національного банку України «Про регулювання грошово-кредитного ринку» від 14.04.2014 № 212. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Тарасова О. В. Проблеми формування капіталу підприємств корпоративного сектору економіки / О. В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. - № 1(9). - 2011. - С. 40-44.

УДК [005:504.064]:664.8

СКЛЯР Л.Б., канд. екон. наук, доцент
Одеська національна академія харчових технологій

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Розглянуто класифікаційні ознаки економіко-екологічного аналізу. Визначено методологічні принципи побудови економіко-екологічного аналізу. Здійснено уточнення поняття економіко-екологічного аналізу як інструменту екологізації виробництва.

Ключові слова: економіко-екологічний аналіз, методологічні принципи, інструмент екологізації

Are considered classification criteria of economic and ecological analysis. Defined methodological principles of economic and ecological analysis. Done clarify the concept of economic and ecological analysis as an tools ecologization production.

Keywords: economic and the ecological analysis, methodological principles and tools ecologization

Вступ. Господарська діяльність сучасних підприємств – це сукупність виробничої, торгової, фінансової та інших видів діяльності. Її результати залежать від комплексного впливу економічних, техніко-технологічних, соціальних, екологічних та інших процесів, які знаходяться в різних ступенях зв'язку між собою і підсумковими показниками. Розкрити причини та умови, які породжують ці взаємозв'язки, їх взаємодії і спрямованості можливо тільки з допомогою комплексного аналізу господарської діяльнос-

ті. Саме він здатний забезпечити належну ефективність управлінських рішень.

На жаль, до сьогодні на нормативно-правовому рівні відсутнє єдине трактування та розкриття сутності економіко-екологічного аналізу та його складових.

Окремі автори, зокрема Гончарук Т.І., Кирсанова Т.А., ототожнюють поняття економіко-екологічного аналізу з такими поняттями, як екологічна експертиза, еко-аудит [1, 2]. Такі дослідники, як Ки-